حقوق بشر و توسعه

مریم طهماسبی

کارشناس ارشد روابط بین‌الملل
دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرج

حقوق بشر ناظر به مجموعه ای از قواعد، اصول، تمایلات و آرزوهای جوامع انسانی درارتقای حقوق اساسی انسانی است(عسکری،ساعد وکیل،۱۳۸۲،ص۳۸)انسان ها به صرف انسان بودن نه به دلیل ویژگی یاموقعیتی خاص،حقوقی دارند(مالمیری،۱۳۸۵،ص۸۸)
حقوق بشر و توسعه دو مفهوم مرتبط با هم بوده(موسوی۱۳۸۲،ص۴۷۴)به این ترتیب توسعه فرآیندی سیاسی، فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی جامع است که با هدف بهبود مستمر رفاه کلّ جامعه و همه افراد براساس مشارکت فعال، آزادانه وهدفمند آنان هم در انجام و هم در توزیع عادلانه مزایای ناشی از آن تحقق می یابد (اعلامیه حق توسعه، قطعنامه ۴۱،۱۹۸۶/۱۲۱).حقوق بشر باگذشت سه نسل مشخص و متمایز، سیر تکاملی داشت به عبارت دیگر هر یک از جریانات تاریخی زمینه های موضوع خاصی از حقوق بشررا - که از آن ها تحت عنوان نسل های حقوق بشر یاد می‌شود - وارد عرصه حقوق و تکالیف کرده است. این سیر تاریخی در مفاهیم سه گانه حقوق فردی ، مدنی، سیاسی(نسل اول)، حقوق اقتصادی، اجتماعی(نسل دوم) وحق توسعه که در زمره نسل سوم حقوق بشر یا حقوق همبستگی قرار دارد رقم می خورد.بازتاب پدیدآمدن نسل سوم حقوق بشر، ایجاد علقه و ارتباط با نسل های اول و دوم این حقوق است و پیوندی بین سه نسل برقرار و فرآیند یکپارچگی آغاز می‌شود(عسکری ،همان،ص۹).
تجلّی و نمود بارز توسعه حقوق بشر در حق توسعه نمایان تراست. با توجه به موارد ذکر شده می‌توان توسعه حقوق بشر را چنین تعریف کرد:«توسعه حقوق بشر مستلزم توسعه کامل جوامع بشری(شایگان ،۱۳۸۸،ص۱۶)در کلیه ابعاد اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی وسیاسی

است(موسوی ،۱۳۸۲،۴۷۴).براین اساس همه انواع حقوق بشر یک کل یکپارچه، وابسته به یکدیگر وتقسیم ناپذیر را تشکیل می‌دهند و متضمن فرآیندی مشارکتی درجهت توسعه و اجرای حقوق بشری است که درآن تمام حقوق بشر و آزادی های اساسی قابل تحقق باشد»(شایگان، همان،ص۲۵-۲۹).توسعه حقوق بشر ازنظرتعریف و مفهوم دارای ماهیتی جهانشمول است یعنی ادعای قابلیت اجرا در سطح جهانی نسبت به تمام افراد انسانی را دارد(گلشن پژوه۱۳س۸۸،ص۵۵)، بدین معنی که مفهوم حقوق بشر به طرزی جدایی ناپذیر و پیچیده ای با جهانی سازی پیوند خورده است(فریمن،۲۱۸،۱۳۸۱).

ب:جهانشمولی حقوق بشر

یکی از منابع حقوق بشر اعلامیه جهانی حقوق بشر است. اعلامیه جهانی حقوق بشر در ۱۰ دسامبر ۱۹۴۸ از سوی مجمع عمومی سازمان ملل تصویب شد.تأثیر اعلامیه بر سازمان های بین‌المللی و ترتیبات منطقه ای از دلایل جهانشمولی آن است(ذاکریان،۱۳۸۱،ص۱۴۷). سازمان های بین‌المللی غیردولتی نیز نقش مؤثری در توسعه و جهانشمولی مبانی حقوق بشر داشته اند(همان،ص۱۳۹) سازمان ملل متحد به عنوان عامل اجرای حقوق بشر در حمایت از حقوق بشرنقش بیشتری بدست آورده است.

پ :نسل های حقوق بشر

طبقه بندی حقوق بشر به نسل های مختلف فقط به دلیل توجه به سیر تاریخی توسعه و تکامل حقوق بشر صورت می گیرد(هاشمی،۱۳۸۴،ص۹۰) و گرنه تفکیک و طبقه بندی، دلالت بر تفوق یکی بر دیگری و اولویت دسته ای از حقوق بر دسته دیگر ندارد. گروهی از اندیشمندان فعا ل در زمینه حقوق بشر، این حقوق را به سه نسل تقسیم می‌کنند. این دسته بندی نخستین بار توسط کارل واساک در سال ۱۹۷۹ پیشنهاد شد ، براین مبنا سه نسل از حقوق بشر وجود دارد؛ نسل اول حقوق مدنی و سیاسی ، نسل دوم حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی وباهمگرایی این دونسل، شاهد ظهور مقوله جدیدی تحت عنوان حقوق نسل سوم موسوم به حقوق همبستگی بودیم. به عبارت دیگر حق توسعه متعلق به نسل سوم حقوق بشر موسوم به حقوق همبستگی یا جمعی است که به حق های نظیر حق بر محیط زیست، حق بر صلح وحق بر توسعه اطلاق می‌شود.

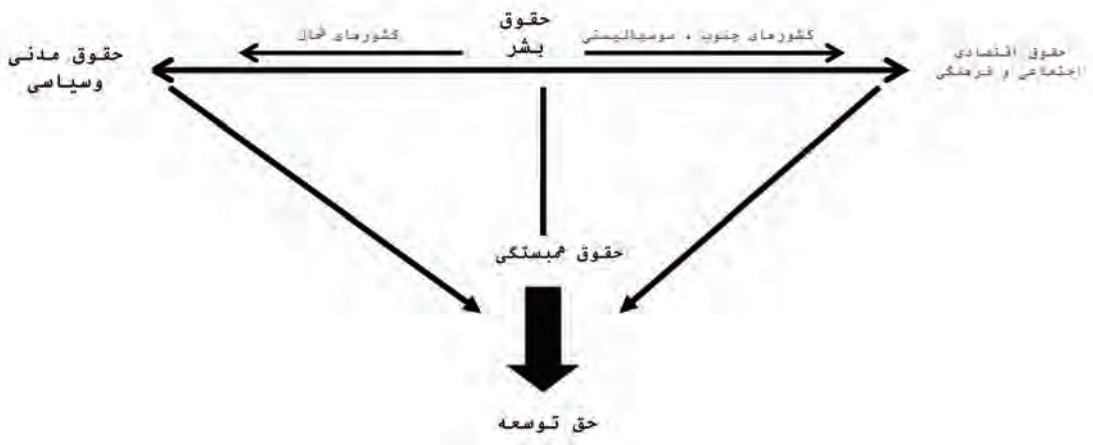

«تمام انواع حقوق بشر جهانشمول و تقسیم ناپذیر و با هم وابستگی متقابل و ارتباط تنگاتنگ دارند»(امیر ارجمند،۱۳۸۳،ص۳۹) دراین کنفرانس تاکید شده «حق توسعه» جهانی، غیرقابل انکار و بخشی از حقوق بنیادین بشراست(اعلامیه نهایی و برنامه عمل کنفرانس جهانی حقوق بشر، وین۱۹۹۳)

الف)تاپیش از جنگ سرد(اختلاف میان دونسل)

ب) حق توسعه در زمره نسل سوم حقوق بشر(حقوق همبستگی)

در حق توسعه برای تحقق هر دو دسته حقوق مدنی و سیاسی و حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی در یکدیگر ادغام می‌شوند، این وضعیت در شکل زیر ترسیم شده است.
حق توسعه منجر به تحقق تمام حقوق بشر می‌شود. معیارهای حق توسعه عبارتند از: ۱-شفافیت ۲-پاسخگویی ۳-مشارکت ۴-عدم تبعیض و انصاف (k.sengupta, ۲۰۰۲,p.۸۴۵), که در شکل زیر نشان داده ایم.

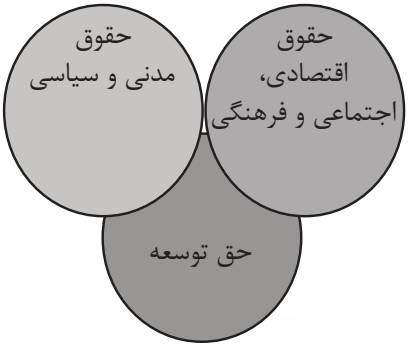

مولفه های توسعه حقوق بشر

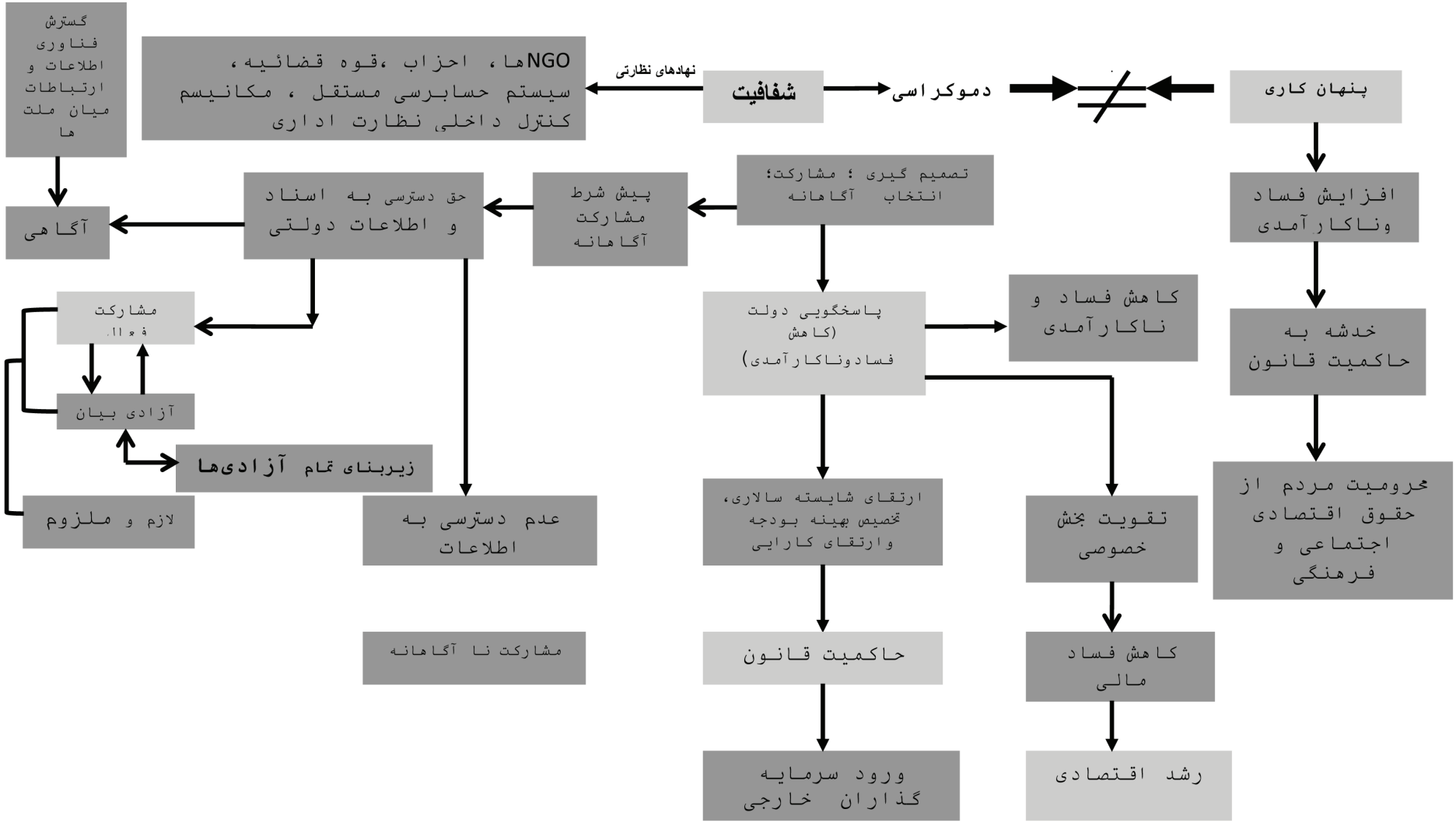

منابع و مآخذ:

الف :فارسی

۱- اعلامیه حق توسعه مصوب مجمع عمومی سازمان ملل متحد در قطعنامه ۴۱/۱۲۱ مورخه چهارم دسامبر ۱۹۸۶

۲- اعلامیه نهایی و برنامه عمل کنفرانس جهانی حقوق بشر وین (۱۹۹۳)

۳- امیر ارجمند ،اردشیر (۱۳۸۳)،جهانشمولی حقوق بشردر جهان امروز ،شرکت سهامی انتشار.

۴-ذاکریان،مهدی (۱۳۸۱)،حقوق بشر درهزاره جدید،تهران :دانشکده حقوق و علوم سیاسی.

۵- شایگان ،فریده،(۱۳۸۸)،حق توسعه ،مرکز مطالعات حقوق بشر ،تهران :دانشگاه تهران.

۶-عسکری ،پوریا،ساعد وکیل،امیر،(۱۳۸۳)،نسل سوم حقوق بشر (حقوق همبستگی)،تهران:نشر مجد.

۷-فریمن،مایکل،(۱۳۸۱)،حقوق بشر،ترجمه:محمد کیوانفر،تهران:هرمس.

۸- گلشن پژوه،محمود رضا،(۱۳۸۸) حقوق بشر در جهان ،روندها موردها و واکنشها، مرکز تحقیقات استراتژیک مجمع تشخیص مصلحت نظام ،تهران :دانشگاه آزاد اسلامی .

۹- مالمیری،احمد،(۱۳۸۵)،حاکمیت قانون،مفاهیم،مبانی وبرداشت ها،تهران :مجلس شورای اسلامی ،مرکز پژوهش ها.

۱۰- موسوی ،سید علی،(۱۳۸۲)،برسی ابعاد حقوق بشری توسعه ،مجله سیاست خارجی ،سال سیزدهم شماره۲.

۱۱- هاشمی ،سید محمد، (۱۳۸۴)،حقوق بشر و آزادی های اساسی ،نشر میزان.

ب-خارجی

1.arjun k.sengupta(2002),the theory and practice on the right to development hrq.